



СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ”
ФИЛОСОФСКИ ФАКУЛТЕТ
КАТЕДРА „ЕВРОПЕИСТИКА“

АВТОРЕФЕРАТ НА ДИСЕРТАЦИЯ

НА ТЕМА:

ЕЗИКОВАТА СИТУАЦИЯ И ЕЗИКОВАТА ПОЛИТИКА В РЕПУБЛИКА МОЛДОВА

**ЗА ПРИСЪЖДАНЕ НА ОБРАЗОВАТЕЛНА И НАУЧНА СТЕПЕН „ДОКТОР“ ПО
ПРОФЕСИОНАЛНО НАПРАВЛЕНИЕ 3.3. ПОЛИТИЧЕСКИ НАУКИ
(ЕВРОПЕИСТИКА – ПОЛИТОЛОГИЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ НА ЕС –
ЕВРОПЕЙСКА ИДЕНТИЧНОСТ)**

ИЗГОТВИЛ:

Екатерина Станова

НАУЧЕН РЪКОВОДИТЕЛ:

проф. д-р Мария Стойчева

2024 г.

Дисертационният труд е преминал предварително обсъждане в катедра „Европеистика” във Философския факултет на Софийския университет „Св. Кл. Охридски” (Заповед № РД-38-105 от 19.2.2024 г.) и е насочен за публична защита с Научно жури (Заповед № РД-38-143/14.3.2024 г.) в състав:

проф. дпн Росица Александрова Пенкова – председател – рецензия

доц. д-р Теодора Иванова Калейнска – рецензия

доц. д-р Мира Здравкова Кънева – становище

доц. д-р Фани Евгениева Бойкова – становище

доц. д-р Калоян Кирилов Смилков – становище

Представеният дисертационен труд обхваща 233 стандартни страници, от които 150 – основен текст и 83 страници – приложения. Структуриран е в увод, три глави, заключение, използвана литература и приложения. След всяка глава са формулирани изводи. Включени са 3 таблици и 11 фигури. В списъка на литературата се съдържат 84 източника, от които 63 на кирилица и 21 на латиница.

Авторефератът структурно повтаря дисертационния труд.

Защитата на дисертационния труд ще се състои на 2024 г.
от часа в зала на СУ „Св. Кл. Охридски”.

У В О Д

Актуалността на избраната тема се определя от факта, че през последното десетилетие не съществуват специални комплексни аналитични изследвания, посветени на резултатите от езиковата политика за 30 години независимост на Република Молдова, както и от проблемите на въздействието на езиковата политика върху динамиката и характера на езиковите процеси в страната. Работата се фокусира върху материали и документи за езиковата политика от последните години, които се анализират с оглед на изследвания проблем.

Уникалността на конфликтите в молдовската езикова политика може да се свържат с различни причини. Първо, факторите на мощното румънско геополитическо и етнолингвистично влияние и проевропейския вектор на външната политика на Република Молдова; второ, дезинтеграционните последици за територията на Републиката от първите решения в областта на езиковата политика, по-специално формирането на непризнатата Приднестровска молдовска република и изолирането на Гагаузката автономия; трето, първоначалното етническо многообразие на населението на Молдова и принадлежността му към рускоезичната общност.

Езиковата политика на Република Молдова е експлицитна. Практически липсват и специални изследвания със задълбочен анализ на езиковата ситуация и езиковата политика. Най-често научните публикации са посветени на въпросите на езиковата политика по отношение на съдбата на отделен език в мултилингвалната палитра на молдовското комуникативно пространство и са неразделна част от произведения на по-широка етническа тематика: руска, българска, украинска и др.

МЕТОДИКА НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

Основните линии на трансформация на езиковото пространство на Република Молдова са типични и се отнасят до: 1) установяването на де-юре и де-факто статутната доминанта на държавния език, 2) намаляването на ролята и мястото на руския език във всички сфери на обществения живот, 3) изграждането на нови координати за използването на езиците на националните малцинства.

Обект на изследване е процесът на развитие на езиковата политика в мултинационална държава.

Като **предмет** на изследване се разглеждат особеностите на езиковата политика на Република Молдова в съвременната действителност.

Целта на изследването е да се характеризират особеностите на езиковата политика на Република Молдова в съвременната епоха. Поставената цел е конкретизирана в следните **задачи**:

- да се определят факторите, типичните участници и начините за реализация на езиковата политика;
- да се опише динамиката на езиковата политика на Република Молдова в исторически аспект;
- да се разгледат понятията «езикова политика» и «езикова ситуация»;
- да се идентифицира и да се опише значението на румънския и молдовския език от гледна точка на езиковата политика;
- да се установи спецификата на езиковата политика на Република Молдова в контекста на глобализацията;
- да се характеризира езиковата политика по отношение на етническите малцинства;
- да се анализира процесът на изучаване на българския език като език на етническо малцинство.

Извършената работа се основава на следната **хипотеза**: езиковата политика се определя от взаимодействието на целенасочената дейност на държавните структури, от една страна, и обществените реакции на промените, които се случват в езиковото пространство, а от друга страна, такова двупосочно въздействие на обществото върху езика се осъществява в социалните институции и има определени дискурсивни форми и методи на изпълнение; спецификата на езиковата политика на Република Молдова се отличава с оригиналност в различните видове на дискурса.

Като **материал на изследването** са използвани данни, получени чрез анализ на правни документи, свързани с езиковата политика на Република Молдова, съвременна молдовска журналистика, материали, публикувани в интернет.

В дисертационния труд са използвани следните **методи за анализ**: общонаучен хипотетико-дедуктивен метод, контекстуален анализ, концептуален анализ, семантичен анализ, анкетиране, елементи на количествения анализ. Изследването се осъществява чрез общи научни методи за анализ, синтез и обобщаване на получените резултати.

Емпиричната основа на дисертационното изследване се състои от нормативни и правни източници на СССР от държавите от постсъветското пространство, статистически данни от материали, отразяващи спецификата на изследваните явления, Интернет ресурси, проектни и програмни документи на ОНД, научни публикации и статии от постсъветски публикации, материали от регионални, всеруски и международни конференции, сборници с трудове на представители на различни научни школи и др.

Резултатите от изследването могат да бъдат изразени в следните основни разпоредби, поставени за защита:

1. Езиковата политика на Молдова е неотделима от държавната Национална политика и политическия курс, свързан с междуетническите отношения. Във всяка постсъветска държава езиковите реформи трябва да се извършват в съответствие с интересите на етническите групи и народите, живеещи на нейната територия, етноезичните групи от всякакъв брой и да функционират само в контекста на тях и в съответствие с езиковата традиция и нормите на международното право.

2. В областта на езиковата политика на държавите, които преди са били част от СССР, и в момента има голямо влияние от периода на съветската езикова политика. Разрушаването на тези традиции води до създаването на нови източници за етнополитически конфликти. По този начин приемането на ново законодателство за държавния език в Молдова се превърна в един от основните източници на приднестровския конфликт. А измененията в законодателството за образованието могат да се превърнат в практическа забрана за използването на майчиния език в училищата по руски език и езиците на други национални малцинства.

3. В много постсъветски държави езиковата политика се превърна в сериозен източник на политически конфликт и пряко нарушаване на правата на националните малцинства при използването на майчиния език, както и получаване на гражданство и пряко ограничаване на човешките права и свободи.

4. Развитието на ефективен мултилингвизъм/двуезичие изисква разработването на системна концепция за изучаване на български и румънски език по цялата вертикала на системата от ранно до висше образование, основана на принципа на системен, последователен и многоезичен подход. Необходимо е да се преразгледат подходите към преподаването на езици и тяхната качествена методическа подкрепа по

цялата вертикала на системата; стратегии и честоти за оценка на компетенциите, сертифициране на резултатите от знанията и др.

П Ъ Р В А Г Л А В А

1. МОЛДОВСКИЯТ МОДЕЛ ЗА ЕЗИКОВА ПОЛИТИКА

Първата глава на дисертационния труд разглежда същността и функциите на езиковата политика и езиковата ситуация на държавата, проблемите на законодателното осигуряване на езиковите права на народите и националните малцинства. Тази глава разкрива същността на понятията «държавен език», «език на междуетническата комуникация», «езикова политика», «езикова ситуация», анализира функциите на езика в държавата.

След като разгледахме понятието «езикова политика», както и «езикова ситуация», можем да преминем към разбиране на езиковата политика на Република Молдова като цяло. Можем да кажем, че съвременният етнос изпитва постоянно влияние и влияние на езиковата дейност на определени субекти и зависи от него. Тази глава изследва и политическите и правни основания на официалните и държавните езици, както и особеностите на статута на езиците на междуетническата комуникация и тяхното значение в държавната политика.

Тази глава разкрива и езиковата политика на Молдова в исторически аспект, как се променят законите по отношение на езика от формирането на Съветския съюз до наши дни. Анализира се езиковата политика в републиките на СССР, трансформацията на езиковата политика в държавите от постсъветското пространство и се характеризира с политически нестабилната ситуация, която се е развила там през призмата на държавните езици. Разглеждат се особеностите на прилагането на държавната езикова политика в

рамките на програмата на КПСС и партийните решения. От периода на Втората световна война езиковата политика в СССР, провеждана в държавата, може да бъде разделена на два периода:

1.от 1940 г. –до средата на 1980 –те –езиковата политика се прилага в условията на стабилно съществуващ политически режим в Съветския съюз.

2.от 1980 до 1991 г. - прилагането на езиковата политика се осъществява в контекста на разпадането на страната, в резултат на което се случи разпадането на СССР.

Езиковата политика на първия етап се характеризира със сравнително стабилно състояние. Като цяло можем да кажем за тенденцията за увеличаване на ролята на руския език през тези години, но това в никакъв случай не означава, че е извършена целенасочена русификация на страната от позицията на политическия курс, провеждан от централната власт.

В края на 80-те години, когато в съветските републики започнаха да възникват неформални движения, формиращи се около въпроси като опазване на околната среда, изтегляне на ядрени оръжия и демократизация, в Молдовската съветска социалистическа република (МССР) подобни движения кристализираха около въпроса за «молдовския» език —неговия статут в МССР, азбуката, на която трябва да се пише, както и връзката му със стандартизирания литературен румънски език.

В тази глава се разглежда феноменът на езиковата политика, определена от взаимоотношенията с редица свързани социолингвистични понятия, анализира се езиковата политика в Молдова в диахроничен аспект, извършва се съпоставяне между езиковата политика на Молдова и други страни, представя се модел на езиковата политика, идентифицират се видовете прескрипции, анализират се резултатите от въпросника на молдовски информатори.

Като уникалност в езиковата ситуация в Република Молдова и районите се отчита не само използването на различни езици, но и на различни графични системи при употребата на някои от езиците. Именно на това е посветена таблица 3, в която са изведени тези особености.

Езици и графични системи в Република Молдова и районите

Държава / регион	Държавен език	Други езици	Графични системи
Молдова	Молдовски (1994)		съгласно чл. 13 от Конституцията: "1. Държавният език ... е молдовски език, функциониращ на базата на латинската графика.
Таракли	Молдовски	български и руски – език на междуетническа комуникация	
Гагаузия	Гагаузкият език има статут на официален в автономната Гагаузка република. В Гагаузия и ПМР de jure три официални езика (гагаузски, румънски и руски езици в Гагаузия и руски, украински и молдовски езици в Приднестровието), но de facto руски език остава език на офиси и ежедневна комуникация.	Гагаузки, молдовски и руски. Националните и езиковите предпочитания на жителите от различни националности често не съвпадат и се различават в разпространението на дву- и триезичието.	Използват се кирилицата и латиницата като азбуки.
Приднестровие	Руски, молдовски език на базата на кирилицата и украински език.	Използват се различни езици.	Кирилица и латиница при различните езици.

В мажоритарния случай се забелязва устойчиво развитие (97,2% от молдовци/румънците наричат родния си език, молдовски / румънски, 2,5% – руски и 0,3% – други езици). Руснаците (97,2%)

декларират родния си език като руски език и гагаузите (92,3% – гагаузски, 5,8% – руски, 1,9% – други езици).

При българите се наблюдава нарастващо различие: 81% са посочили родния си език – български, 13,9% – руски и 5,1% – други.

Най-същественото несъответствие е налице сред украинците: само за 64,1% украинският е роден език, за 31,8% от украинците е руски и 4,1% са посочили други езици.

Видоизменена е картината при данните от проучването, свързани с най-често използваните езици: от общия брой на жителите на страната 75,2% заявяват, че обикновено използват румънски език, 16% – руски, 3,8% – украински, 3,1 – гагаузски, 1,1% – български, 0,4% – други и 0,4% не са предоставили данни по въпроса. По този начин, като се има предвид, че абсолютното мнозинство на гагаузите, повечето българи и относително голямата част от украинците са признали родния си език, съответстващ на тяхната национална принадлежност, може да се установи, че приблизително всеки втори украинец, всеки трети българин и четвърти гагауз говорят обикновено на руски. От данните се вижда и, че 6,2% от украинците, 4,4% от руснаците, 1,9% от гагаузите и 7,1% от българите говорят обикновено румънски език.

Данни за нивото на езиковите компетенции показват, че 38% от представителите на националните малцинства владеят на ниво национален език, 37,2% е минималното ниво на компетенции и 20% напълно не знаят държавния език.

Езикът на мажоритарния етнос в Република Молдова получава статут на държавен език през 1989 г. и по този начин се обозначава посоката за възраждане на езика и разширяване на неговите функции според статута.

По отношение на този език езиковата политика и езиковото планиране се водят във всички области: планиране на състоянието, планиране на корпуса, планиране на изследването и престиж.

Възраждането на езика е свързано преди всичко с връщането на латинската графика и стандартизирането на езика.

Определянето на статута на държавния език предполага и определена образователна политика, държавният език става задължителен език за изучаване във всички училища.

Но независимо от факта, че в Молдова езикът на мажоритарния етнос се нарича молдовски език, това име функционира само на нивото на Конституцията и в някои официални документи. Често, за да се избегнат дискусии, молдовският език се нарича държавен или официален език. В Министерството на образованието, както и в образованието като цяло, езикът се нарича румънски. Румънски език и литература - това е името на учебната дисциплина на всички образователни нива, независимо дали гимназия или университет; това е специалност, по която се обучават студентите във висшите училища в Молдова. Румънски език и румънска литература - това е специалност, по която се защитават магистърски и докторантски работи.

Тук в тази глава се разглеждат приднестровският конфликт и гагаузкият конфликт. Приднестровският конфликт възникна под формата на въоръжена конфронтация и доведе до де-факто отделяне от Молдова на териториите на левия бряг на Днестър, формирането на непризната държава там и последващото замразяване на ситуацията. Този конфликт очевидно не може да се счита за разрешен и сега.

Гагаузкият конфликт доведе до временното провъзгласяване на независима Гагаузка Република, но тя продължи мирно и впоследствие беше разрешена чрез създаването на гагаузка автономия като част от унитарна Молдова. Общото между двата конфликта е, че това е

протест на компактно живеещо неруминоезично население срещу методите и начините за изграждане на нова независима държава с румънско говорещо мнозинство.

В Т О Р А Г Л А В А

2. ЕЗИКОВА ПОЛИТИКА В ОБРАЗОВАНИЕТО

Във втората глава на разработката се анализират трудностите при прилагането на държавната езикова политика в постсъветските държави. Езиковото законодателство в областта на образованието е отражение на езиковата политика на страната.

Законът за правата на лицата, принадлежащи към националните малцинства и техните организации, е декларативен, но не и практически, може би защото практически не е приложим на практика.

На настоящия етап от развитието на обществото, образователната функция рязко се увеличава, което трябва да се превърне в механизъм за развитие на културата, формирането на образа на света и човека в него. Езиковата политика в образователната сфера на чужд език е насочена към установяване на междудържавни и междуобществени контакти, за предупреждение, регулиране и преодоляване на конфликти, възможни поради потискане или неоправдано преувеличаване ролята на едни или други езици в обществото.

В нашия преглед се опитахме да представим възгледите на съвременните изследователи по проблемите на езиковата и културната компетентност на индивида в полилингвалната и мултикултурната общност. Смятаме, че запознаването със съвременните подходи ще бъде интересно за специалистите, занимава се с езикови и културни проблеми на националните малцинства на Молдова. На първо място, представените подходи могат да бъдат използвани в процеса на

обучение и възпитание в средата на националните малцинства, където проблемът за формирането на националната идентичност и етническата самоидентификация на индивида е особено подчертан.

Паралелното изучаване на езици е концепция за образователна политика, предназначена за създаване на реални възможности, които гарантират ефективността на учебния процес при преподаване/изучаване в един и същ период от време на два или повече езика с подобно съдържание и една цел.

Като се има предвид, че изучаването на румънски и гагаузки/български език протича паралелно, структурата, броят на часовете и техниката са еднакви, разликите се откриват само в граматиката на езика. В рамките на паралелната програма езиковото обучение се насърчава от националната политика за изучаване на държавния език на Молдова и за гарантиране на правото на етническите малцинства на Република Молдова да учат и запазват родния си език.

В съвременните условия да се изучава български език в училищата в Република Молдова е естествена комуникативна потребност на потомците на българските преселници, които през изминалите два века са запазили своя език, бит и култура. Днес образователният процес се ориентира към формиране на основните характеристики на езиковата личност на детето чрез изучаване на езици и култури с цел постигане на межкултурно разбиране. В този контекст понятието «изучаване на език» постепенно се заменя с понятието «изучаване на език и култура», което предполага развитие на способността на младите българи, граждани на Република Молдова, да участват ефективно в реална межкултурна комуникация.

Възможността за изучаване на родните езици като учебен предмет в програмата на определени класове получават украинци, гагаузи, българи, евреи, цигани, поляци и др.

По този начин молдовската езикова политика е жив процес, изискващ нови ефективни стъпки, насочени към консолидиране на обществото и запазване на хората, което изисква тези стъпки да бъдат деликатно съизмерими с реалностите на езиковата ситуация.

ТРЕТА ГЛАВА

3. МНОГОЕЗИЧИЕТО КАТО ОПРЕДЕЛЯЩ ПОДХОД НА ЕЗИКОВАТА ПОЛИТИКА В СЪВРЕМЕННОТО ЕЗИКОВО ОБРАЗОВАНИЕ

Третата глава е посветена на проблемите, свързани с изучаването както на родния, така и на другите езици, в условия, когато родният език не е държавен. Такъв е и българският език в Молдова. Пълноценната етническа самоидентификация е невъзможна без познаване на родния език, без навлизане в областта на националната култура чрез езика. Това е първата част от проблема за запазването на националната идентичност от езиковата личност.

В процеса на преподаване на български език в училище е важно да се създадат условия, в които ученикът да започне да се съотнася не само със своята, но и с другите култури, да изпитва съучастие, съчувствие, стремеж да намери начини за взаимодействие, желание за сътрудничество с хора от различна етническа принадлежност, независимо от различията.

Държавната политика в областта на езиковото образование е насочена към неговото разпространение и подкрепа в образователни условия и се определя от спецификата на социално-икономическия и политическия контекст, в който функционира образователната система, способна да запази или промени условията и нормите за изучаване на език, както роден, така и чужд. Настоящата държавна образователна политика в областта на преподаването на чужди езици

се основава на признаването на важността на развитието на всички езици и създаването на необходимите условия за развитие на двуезичието и многоезичието на територията на Молдова.

Езиковата политика диктува целите, принципите и определя съдържанието на съвременното езиково образование, което се развива в тясно международно сътрудничество. Днес е очевидно, че спецификата на целевите и съдържателните аспекти на преподаването по чужд език в контекста на межкултурната парадигма като централен елемент на методологическия модел поставя ученика като субект на образователния процес и като субект на межкултурната комуникация.

Обществено-икономическите промени изискват прилагане на нови подходи на езикова политика в образованието, обосновани от научни изследвания (вж.: Чавдарова, Пенкова, Цветкова, 2013, с. 27-38). По-конкретно се поставя акцент върху някои резултати от проучване на нагласата за изучаване на езици от ученици с различен етнически произход, които дават основание да се концептуализира идеята за внедряване на многоезични модели на обучение в образователната система на Република Молдова. Данните, които представяме, са събрани от: ученици от училища с обучение на руски език (с изучаване на български език) – VIII- XII клас; учители по български език и родители.

Получените емпирични данни от изследваните лица (190 на брой) дават важни ориентири, които могат да послужат като необходимата и достатъчна основа, за да се направят важни изводи за задълбочаване и разширяване на проучванията в тази посока и за развитие на езиковата политика в сферата на образованието.

Изследването е осъществено по предварително изготвената работна програма, организирана в три етапа. Първият обхваща теоретично изясняване на проблема за езиковата ситуация в

мултинационалната държава, както и по-конкретно на българите, живеещи в българските общности в Република Молдова. През втория етап е разработен инструментариум за проверка на нагласата за изучаване на езици от ученици с различен етнически произход, като се търсят възможности за подобряване на качеството на обучението; на третия етап са проведени емпирични изследвания с ученици, родители и учители по езиковите дисциплини.

В работата вземат участие и учители, преподаващи български език в Молдова. Правят се консултации със специалисти в областта на методиката на обучение по български език. Осъществяват се срещи и дискусии по проблема.

Резултатите показват, че анкетираните ученици осъзнават важността на владенето на български език. На въпроса: „Кой език изучаваш с най-голям интерес и мотивация?“ (вж. тук фиг.1), голяма част от тях посочват български език (44%), но се проявява интерес и към други: официалния език, английски, руски, украински, корейски, немски.

Фигура 1.



Анализът на отговорите на анкетираниите, свързани с комуникативните им умения, показва, че 90% от учениците преценяват, че могат добре да общуват по ежедневни теми на български език, а само 10% от тях срещат известни трудности (вж. тук фиг. 2). Друга ситуация се очертава по отношение на комуникативните умения по румънски език и по чуждия език, изучаван в училище. 50% от учениците срещат определени трудности по румънски език. 40% от анкетираниите имат пропуски по чужд (английски) език. Комуникационните умения по руски език се оценяват високо от всички анкетирани (100%) – те смятат, че са в състояние да общуват много добре или достатъчно добре на този език. Това се дължи на факта, че макар майчиният език на много от учениците да е български, в ежедневието (както у дома, така и в училище) учениците най-често общуват на руски; руският също е език на обучение.

Фигура 2.



Резултатите показват, че учениците се отнасят по-критично към предложените теми в обучението по български език и литература, като признават, че срещат трудности (вж. тук фиг. 3). Само 16% от учениците приемат, че темите напълно съответстват на интересите им

и не изпитват трудности при изучаване на български език. Голяма част от анкетиранияте нямат достатъчно време за изучаване на български език, не са малко и тези, които смятат, че темите и учебниците са неподходящи. Много от анкетиранияте се затрудняват от това, което учат по български език и по литература.

Фигура 3.



Анализът на отговорите показва, че учениците имат желание за промени в обучението (вжл тук фиг. 4),:

- Да се подобрят учебниците.
- Да се обръща повече внимание на устната реч.
- Да има по-интересни и разнообразни задачи в часовете.
- Да се използват нови технологии (включително дистанционно обучение).
- Да има повече практически задачи – за писане и четене.

Фигура 4.



Получените данни от изследването позволяват да се направят някои по-обща ИЗВОДИ.

- Въпреки че има сравнително голям интерес към езиците, не е голям броят на учениците, които приемат изучаването на тези езици като инструмент за осигуряване на своята бъдеща реализация.
- Има ученици с пълна липса на мотивация за изучаване на майчин език, както и на румънски език като държавен.
- Учениците оценяват равнището на знанията си по руски език много по-високо от познаването на майчиния език или на държавния език.
- Учениците предлагат промени в обучението, като се включват по-модерни и актуални теми за комуникация, да преобладават практическите дейности при изучаване на езиците.
- Учителите смятат, че темите в учебниците отговаря в по-голяма степен на потребностите и интересите на

учениците, докато сред учениците преобладава противоположното мнение.

- Повечето ученици проявяват желание за използване на българския език в ежедневието, извън уроците; търсят възможности за общуване на по-интересни и актуални теми; разнообразни методи на работа в класната стая; използване на компютър и интернет в часовете по български език и литература.
- Извън уроците, учениците най-често използват български език и руски език, по-малко се използва румънски език.
- Повече от половината от анкетираните учители са участвали в курсове или семинари през последните три години (вж. тук фиг. 5).

Фигура 5.



Направеното проучване и получените резултати дават основание за продължаване на изследванията в тази посока. Те са ориентир за развитие на езиковата политика в сферата на образованието към

идеята за внедряване на многоезични модели на обучение в образователната система на Република Молдова.

Развитието на ефективен мултилингвизъм/двуетичие изисква разработването на системна концепция за изучаване на български и румънски език по цялата вертикала на системата от ранно до висше образование, основана на принципа на системен, последователен и многоезичен подход.

Необходимо е да се преразгледат подходите към преподаването на езици и тяхната качествена методическа подкрепа по цялата вертикала на системата; стратегии и честоти за оценка на компетенциите, сертифициране на резултатите от знанията и др.

В ЗАКЛЮЧЕНИЕ

може да кажем, че анализът на езиковата политика и езиковата ситуация показва, че езиковата политика в Република Молдова принадлежи към третия модел според класификацията на В. М. Алпатов – един доминиращ език (обикновено със статут на национален) при признаване и държавна подкрепа на други езици, но гравитира към първия, както повечето страни от бившия Съюз – един доминиращ държавен език на цялата територия и липсата на държавна подкрепа за езиците на малцинствата.

Въпросът за глотонима за обозначаване на държавния език на Република Молдова е един от особените конфликти, който все още не е решен еднозначно в Република Молдова.

По този въпрос има две противоположни гледни точки. Привържениците на едната от тях, така наречените статалисти (държавници, молдовенисти) са на мнение за историческото предимство на глотонима молдовски език и за правото на жителите на Молдова от титулярната националност и населението на суверенната държава като цяло да наричат езика на своята страна молдовски.

Привържениците на другата гледна точка, наричани румънисти и унионисти (застъпващи се за обединението на Молдова с Румъния), са убедени в идентичността на езиците и етническото единство на молдовци и румънци: един народ, един език и две държави, които трябва да се обединят.

В официалните документи държавният език е молдовски език, но въпреки законовите разпоредбите, езикът в образователната система се нарича румънски, съответно учебниците също са на румънски език, а образователните институции се наричат с румънски език на обучение. По този начин образователната система формира румънска, а не молдовска езикова идентичност сред новото поколение на Република Молдова.

Молдовско–руският билингвизъм с високо ниво на владение на двата езика е явление, което преди е било широко разпространено и отчасти се е запазило в младото поколение на Република Молдова. По този начин руският език в Молдова се търси не само от носители на езика, но и от инофони от различен етнически произход. Също руската езикова среда и цялата ѝ поддържаща инфраструктура са запазени: театри, библиотеки, образователни институции, църкви, медии и др.

Острите разногласия по въпроса за статута на руския език и мащабът на неговото функциониране, както и съпротивата срещу намеренията на унионистите да обединят Молдова с Румъния, предизвикаха разпадането на републиката и изолирането на нейните източни райони, разположени на левия бряг на Днестър, където живее и работи в големи предприятия от общосъюзно значение предимно рускоезичното население. От 1991 г. тази територия присъства в геополитическото пространство на региона като непризнатата Приднестровска молдовска република. Езиковата политика на непризнатото Приднестровие се основава на равенството на етническите групи, живеещи там. Следователно молдовският, руският

и украинският език имат статут на официални езици в Приднестровието.

Вторият регион, постигнал своята относителна независимост през 1994 г., е Автономно-териториалното образувание Гагаузия в рамките на Република Молдова. Това е южният регион на страната, където гагаузите живеят компактно: православно руско-езиково население от тюркски етнически произход. В рамките на собствената си езикова политика в Гагаузия статутът на официалните езици веднага беше присвоен и на три езика: гагаузки, молдовски и руски.

Що се отнася до основния статут на руския език в Република Молдова, той е установил статута на езика на междуетническото общуване. Завършвайки темата за статута на руския език в контекста на езиковата политика на Република Молдова, трябва да се отбележи, че легализираният от държавата проевропейски вектор на външната политика на Молдова по един или друг начин ориентира Молдова към решаване на отделни въпроси, включително национално-езикови, по европейски модел.

Езиковата политика по отношение на националните малцинства започва веднага да се формира в общия контекст на новата национално-езикова политика на Република Молдова, което се потвърждава от един от гореспоменатите документи «Закон за функционирането на езиците на територията на МССР» (1989 г.). В неговите разпоредби акцентът беше върху запазването и развитието на културните традиции, както и върху изучаването и използването на малцинствените езици в техните компактни жилищни райони.

ПРИНОСИ

Научният принос на дисертационния труд се състои в определянето на факторите и ситуационните прояви на езиковата политика, в описанието на основните тенденции при прилагането на езиковата политика на Република Молдова, в идентифицирането и характеризиранието на етническите малцинства през призмата на езиковата политика, в изграждането на модел на езиковата политика на Република Молдова, включващ взаимодействието на държавата и обществото и променливостта в описанието на характеристиките на тази политика в контекста на глобализацията.

Теоретичната стойност на изследването може да се определи като принос в развитието на социолингвистиката, като се характеризират същността и обхвата на езиковата политика в мултинационалната държава, поставят се акценти в теорията на езиковите контакти, изяснявайки реакцията на държавата и обществото към феномена на глобализацията.

Практическото значение на дисертационния труд се състои във възможността за използване на получените резултати в курсовете по лингвистика, межкултурна комуникация, история на молдовския език, в специални курсове по социолингвистика и лингвокултурология.

ПУБЛИКАЦИИ НА АВТОРА ПО ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИЯТА

1. СТАНОВА, Е., 2022. Езиково разнообразие и особености на езиковата политика в Молдова. – Реторика и комуникации, брой 50, януари.
2. СТОЙЧЕВА, М., СТАНОВА, Е., 2024. Към въпроса за езиковата политика в образованието на младите хора в мултинационална държава (Из опита на Република Молдова). – Български език и литература, Vol. 66, № 1, с. 9-29.
3. СТАНОВА, Е. Многоезичието като определящ подход на езиковата политика в съвременното езиково образование. В: Годишник на Департамента за езиково обучение и продължаваща квалификация на СУ „Св. Кл. Охридски”, УИ „Св. Кл. Охридски” (под печат).